

İTFAİYE ALANINDA YAYINLANAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

 Sena Gül BOZER ¹ Edanur EVREN ² Emel GÜVEN ³ Tamer EREN ⁴

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada, 1989–2023 yılları arasında “İtfaiye” konusunda yayınlanan lisansüstü tezler bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenerek İtfaiye alanında çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılara yol göstermek hedeflenmiştir.

Gereç ve Yöntemler: Çalışmada Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanında yer alan lisansüstü tezler dikkate alınmıştır. Tarama gerçekleştirilirken arama terimi olarak “İtfaiye” terimi kullanılmış ve arama alanı tez adı-dizin olarak belirlenmiştir. Oluşturulan kısıtlar sonucunda erişim sağlanan 114 tez değerlendirmeye alınmıştır. Erişilen tezler; yayınlandığı yıllar, türleri, yazıldığı üniversiteler ve üniversite türleri, enstitüleri, ana bilim dalları, konuları, araştırma yöntemleri ve anahtar kelimelerine göre incelenerek bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Yapılan değerlendirmeler sonucunda en yoğun 2020 yılında tez ortaya koyulduğu, “İtfaiye” alanında yazılan tezlerde en çok İşletme konusuna yer verildiği ve İşletme Ana Bilim Dalının “İtfaiye” alanında daha fazla tez yazdığı tespit edilmiştir. Ayrıca “İtfaiye” alanında yazılan tezlerin en çok Devlet Üniversitelerinde özellikle Hacettepe Üniversitesinde yazıldığı ve yüksek lisans türünde yazıldığı saptanmıştır.

Sonuç: İtfaiye alanında çalışma yapacak araştırmacılara yol göstermek ve çalışmaların eksik yönlerini belirleyip verimliliği artırmak için yapılan çalışmada “İtfaiye” konulu lisansüstü tezler değerlendirilmiştir. Bu konuda daha önce yapılmamış bir bibliyometrik analiz gerçekleştirerek gelecekte yapılacak çalışmalar desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İtfaiye, Bibliyometrik Analiz, Lisansüstü Tezler

¹Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü, senagulbozer@gmail.com

²Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü, evreneda54@gmail.com

³Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü, emel-gvn@hotmail.com

⁴Prof. Dr., Corresponding Author /Sorumlu Yazar, Kırıkkale Üniversitesi, Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi, Endüstri Mühendisliği Bölümü, tamereren@gmail.com

Makale Geliş Tarihi/Submission Date; 28.06.2024

Kabul Tarihi/ Accepted Date; 23.09.2024

Çalışma, Dergi Yayın Kurulu tarafından etik kurul izni gerekli olmayan çalışma olarak değerlendirilmiştir.

THESES PUBLISHED IN THE FIELD OF FIRE BRIGADE BIBLIOMETRIC ANALYSIS

ABSTRACT

Objective: In this study, it was aimed to guide researchers who want to work in the field of Fire Brigade by examining the graduate theses published on "Fire Brigade" between 1989 and 2023 by bibliometric analysis method.

Materials and Methods: In the study, graduate theses in the database of the National Thesis Center of the Higher Education Institution (YÖKTEZ) were taken into consideration. While performing the scan, the term "fire brigade" was used as the search term and the search field was determined as thesis name-index. As a result of the restrictions, 114 theses were evaluated. Theses accessed; Bibliometric analysis was carried out by examining according to the years it was published, its types, universities and university types, institutes, departments, subjects, research methods and keywords.

Results: As a result of the evaluations, it was determined that the thesis was produced in 2020 with the most intensity, the subject of Business Administration was mostly included in the theses written in the field of "Fire Brigade", and the Department of Business Administration wrote more theses in the field of "Fire Brigade". In addition, it has been determined that the theses written in the field of "Fire Brigade" are mostly written in State Universities, especially at Hacettepe University, and are written in the master's type.

Conclusion: Graduate theses on "Fire Brigade" were evaluated in the study conducted in order to guide the researchers who will work in the field of fire brigade and to determine the deficiencies of the studies and increase efficiency. Future studies were supported by performing a bibliometric analysis on this subject, which has not been done before.

Keywords: Fire Brigade, Bibliometric Analysis, Graduate Thesis

GİRİŞ

Arapçadan dilimize girmiş olan “İtfaiye” kelimesi, “söndürmek” anlamına gelen itfa fiilinden türeyen ve Türk Dil Kurumu’na ait Türkçe Sözlükte yer alan bir kelime olarak tanımlanmaktadır (Söylemez, 2012:4). İtfaiye hem yangın söndürme hem de yangın söndüren örgüte denmektedir. En yaygın acil durum örgütü olarak görülen İtfaiye teşkilatı, küreselleşmiş ve kurumsallaşmış bir örgüttür (Yavuz ve Bozatay, 2015:3-4).

Afet; toplumun tamamını veya toplumun belirli bir kesimini etkileyen, maddi ve manevi her türlü kayba uğratan, günlük yaşantıyı ve insan faaliyetlerini sınırlayan, aksatan, bu durumdan etkilenen toplumun baş etme gücünün yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaydır (Eren vd., 2023:2). Afet ile baş etme kapasitesinin yeterli olmamasından dolayı afet sonrası kayıpların büyük olması gözle görülmektedir. Bu nedenle afet öncesi hazırlığın önemi büyük olmaktadır. Günümüze kadar yaşanmış olan afetlerin sonucuna bakıldığı zaman

afetlerin öncesini, oluş anını ve sonrasını düşünerek hazırlıklı davranan toplum ve ülkeler bu afet durumundan en az hasara uğramış şekilde çıkarlar (Arca, 2012:54). Afet öncesi hazırlık yapmamak, oluş anından yaşanacak ihtimallere karşı tedbirli olmamak ve sonrasını düşünmemek büyük kayıplar yaşatabilir ve bunların da telafisi mümkün olmayabilir (Arca, 2012:54). Afete hazırlık sırasında ise hem eğitim hem denetim çalışmalarında, afet sonrası meydana gelen yangınların söndürülmesi, arama kurtarma ve diğer hizmetlerin yürütülmesinde itfaiye teşkilatlarına fazlasıyla görev düşmektedir (Taşkın, 2012:).

İtfaiyeler, ülkemizin tüm illerinde ve ilçelerinde bulunması nedeni ile olaylara hızlı müdahale edebilme kapasitesine (yeterli bilgi, beceri, ekipman ve personel sayısı) sahip olmasından dolayı afet ve acil durum yönetimi açısından önemli bir yere sahiptir (Şahan, 2021:4). “Afet Yönetimi” kavramı, her çeşit tehlikeye karşı hazırlıklı olma, ortaya çıkacak riskleri azaltma, müdahale etme ve iyileştirme amacıyla mevcut kaynakları organize eden analiz, planlama, karar alma ve değerlendirme süreçlerinin tümüdür (Özcan, 2011: 12). Acil durum ve afet yönetimi süreci, çok geniş kapsamlı, ayrıntılı ve dinamik bir süreçtir (Uygun ve İnal, 2019:2-3). Bu sebepten dolayı itfaiyeler 24 saat çalışan acil müdahale birimleri olarak, acil durumlarda ve afetlerde aktif rol almalıdırlar. Afet yönetimi sadece insanları enkazdan kurtarmak, en yakın sağlık kuruluşuna yetiştirmek, yangın söndürmek ve benzeri diğer müdahale çalışmalarını idare etmek değildir. Aksine modern afet yönetimi önceliği (müdahale çalışmalarına duyulabilecek ihtiyacı minimize edebilmek için) insanları tehlikelerden korumak ve mevcut riskleri afetler meydana gelmeden önce her türlü önlemi alıp zararı azaltmaya yöneliktir. Ancak Türkiye’de itfaiye hizmetleri yeterince aktif rol almamaktadır (Özmen ve Özden, 2014:17). İtfaiye hizmetlerinin yeterince aktif rol almamasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenler; maddi kaynaklar ve personel yetersizlikleri, itfaiyecilik eğitimindeki eksiklikler, gönüllü kaynakların yönetilememesi ve kriz yönetimi sürecinde kurumun temsiliyetinin belediye başkanı aracılığı ile sağlanması olarak sıralanabilir (Uygun ve İnal 2019:3).

Bibliyometrik analiz, literatürün incelenmesi ve değerlendirilmesi anlamlarına gelmektedir. Bu analiz yöntemlerinin kullanılması itfaiye gibi kritik hizmet alanlarında oldukça önemlidir. İtfaiye alanında yapılan araştırmaların bibliyometrik analizi, bilgiye ulaşmayı hızlandırır ve afet yönetiminde uygun müdahale yöntemlerinin belirlenmesine yardımcı olur.

İtfaiye acil durumlar ve afetlerde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu konuda çalışmaların artırılması süreçlerin geliştirilmesinde önemli rol oynayacaktır. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmada itfaiye konulu bilimsel çalışmalar ele alınmıştır. Çalışma kapsamında Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) Arşivi’nden yararlanılmıştır. Burada yapılan lisansüstü çalışmalar ele alınmış ve bu çalışmaların bibliyometrik analizi

gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmayla bibliyometrik analiz yöntemi ile itfaiye konulu araştırmaların verimini arttırmak, toplumun güvenliğini artırmada katkı sunmak, yeni çalışmalara yol açmak amaçlanmıştır.

BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Güvenli ve yeterli verilere ulaşmak için, sınıflandırma yöntemi kullanmak, veri yığını ile çalışmaktan daha kolaydır, aksi durumda veri yığınları gereksiz veri yığını olarak kalabilmektedir. Bu yüzden bibliyometrik analiz kullanılabilecek yöntemlerden bir tanesidir (Zeren ve Kaya, 2020:3).

Belli konularda yapılan literatür çalışmalarının kendi arasında gelişimini takip etmek amacıyla gerçekleştirilen yöntem, bibliyometrik analiz denir (Sarigöl, 2023:29). Derinlemesine gözlem yapmanı imkânı bulunmayan zamanlarda başvuru belge incelemesi, hedeflenen olgular ile ilgili yazılı bilgi içeren kaynakların detaylı incelenerek analiz edilmesidir (Murathan ve Bozyılan, 2020:4). Literatürde mevcut olan ilk bibliyometrik çalışma Eales ile Cole tarafından 1917 yılında oluşturulmuştur (Hotamışlı ve Erem, 2014:3)..

Türkiye’de bibliyometrik analiz daha yakın bir dönemde kullanılmaya başlanmıştır. Nurettin ve Türkmen (2018:1), 1999-2017 yılları arasında YÖKTEZ’de yayınlanan lisansüstü tez çalışmalarını inceleyerek yöresel yiyecekler hakkında bibliyometrik analiz gerçekleştirmişlerdir. 2016 yılında Yöresel yiyecekleri konu alan lisansüstü tezlerin çoğunluğunun yoğun olduğu görülmüştür. Demirbulat ve Dinç (2017:20), bibliyometrik analizlerinde sürdürülebilir turizm konulu lisansüstü tezleri dikkate almışlardır. Bu çalışmadaki bilgiler analiz paket programına yüklenmiştir. Yapılan bu analiz sonucunda üniversiteler arasında en fazla lisansüstü tezin İstanbul Üniversitesi’nde hazırlandığı görülmüştür. Beşel (2017:27), gerçekleştirdiği bibliyometrik analizde Türkiye’de maliye alanında yapılmış lisansüstü tezleri ele almıştır. Bu çalışmada maliye alanında yapılacak olan lisansüstü tezlerin, araştırmacılara rehberlik etmesi ve çalışma konularını, içeriği ve biçimi belirlemede yol gösterici olmayı amaçlamaktadır. “Maliye ve Ekonomi” anabilim dallarında yazılan 1714 adet lisansüstü tezi analiz ederken doküman incelemesi yöntemini kullanmıştır. Batur ve Özcan (2020:834), yaptıkları bibliyometrik analizi 2015-2019 yılları arasında sınırlandırmışlardır ve eleştirel düşünmeyi konu olarak seçip bu konuda yazılmış olan lisansüstü tezleri incelemişlerdir. Araştırmanın verilerini, YÖKTEZ’den alınan 165 adet tezdten elde etmişlerdir. Duran ve Çelikkaya (2019:152), lojistik alanının Türkiye’deki rolünü ele alan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın amacı, lojistik alanında akademik yazında hangi konularda yoğunlaşma olduğunun belirlenmesidir. Bu bibliyometrik analiz, işletme anabilim dalında lojistikle ilgili tezler incelenerek yapılmıştır ve 2000-2019 yılları arası

ile sınırlandırılmıştır. Aydeniz ve Haydaroğlu (2021:200), dört temel dil becerisi alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışma 2015-2019 yılları arasında sınırlandırılmış olup dört temel dil becerisi alanında yazılan lisansüstü tezlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen veriler incelenirken doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Özkaraca ve Halaç (2022:203), tarihi çevrede sürdürülebilirlik konusunu ele alan bir bibliyometrik analizini gerçekleştirmişlerdir. Bu araştırmanın ileride yapılacak olan tarihi yapı, çevre ve sürdürülebilirlik konulu çalışmalara katkı sağlayacağı ön görülmektedir. Sarıca ve Tüysüz (2023:54), kahveyi konu alan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışma 1988-2022 yılları arasında kahve, kahve evleri ve kahve ekipmanları ile ilgili yazılmış YÖKTEZ'den ulaşılan 192 adet lisansüstü tezin bibliyometrik analizini yapmayı amaçlamıştır. Depren ve Kartal (2020:1), bibliyometrik analiz çalışmasında borsalarda oynaklık konusunu ele alan çalışmaları incelemişlerdir. Yapılan bibliyometrik analizde 1975-2017 yılları arasında 7568 adet yayın olduğu görülmüştür ve bu analizde anahtar kelimeler kullanılmıştır. Yapılan çalışmada borsalarda oynaklık üzerinde araştırma yapmış olan yazarlar arasındaki sosyal ağ yapısı, ortak yazarlık ve konu temelli değişkenler incelenmiştir. Sarı ve Akıncı (2020:557), bibliyometrik analizlerinde kadın ve turizm konusunu ele almışlardır. Çalışmanın amacı YÖKTEZ veri tabanında bulunup günümüze kadar yazılmış olan kadın ve turizm konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analiz yöntemi ile değerlendirilmesidir. Araştırmanın diğer amaçları ise bu konunun genel özelliklerini belirlemek ve eksiklerini ortaya çıkarmaktır ve bu araştırma 1996-2017 yılları arasında sınırlandırılmıştır. Özgür (2024:1), influencer marketing (etkileyici pazarlama) konusunu ele alan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini gerçekleştirmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'deki lisansüstü araştırmalarda influencer marketing konusunun nasıl biçimde ele alındığını ortaya koymaktır. Etkileyici pazarlama konusunu ele alan bu araştırmada, Türkiye'de YÖKTEZ veri tabanında influencer marketing konusunu temel alan 38 adet lisansüstü tez incelenmiştir ve ortaya çıkan veriler ile bibliyometrik analiz yapılmıştır. Teyin (2021:33), 2010-2020 yılları arasında YÖKTEZ veri tabanında yer alan gıda güvenliği konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda çalışmada 89 adet lisansüstü tez incelenmiştir ve bu tezler tür, dil, yıl, üniversite, ana bilim dalı, danışman unvanı gibi parametreler kullanılarak sınıflandırılmıştır.

Çalışma süresince yapılan literatür taraması sonucunda "İtfaiye" konulu gerçekleştirilmiş herhangi bir bibliyometrik analize rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı literatürdeki boşluğu doldurmak ve "İtfaiye" alanına daha kapsamlı bir bakış sunup bilgi düzeyini artırarak literatüre katkıda bulunmaktır.

1. MATERYAL VE YÖNTEMLER

Bibliyometrik analiz çalışmaları, bilimsel olarak bir bilim dalında veya çalışma alanında yer alan eserlerin incelendiği, değerlendirildiği, sınıflandırıldığı ve gerçek veriler içeren analizlerle durum tespiti yapıldığı, detayları anlamaya yönelik bir çalışma yöntemidir (Şahin vd., 2018:3).

Bu çalışmada gerçekleştirilmesi hedeflenen, 1989-2023 yılları arasında “İtfaiye” alanında yer alan lisansüstü tezlerin çeşitli parametreler etrafında bibliyometrik analizlerinin yapılmasıdır. Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) arşivinde yapılan tarama 05.03.2024 tarihinde gerçekleştirilmiş olup lisansüstü tezlerin taranmasında herhangi bir yıl kısıtlaması yapılmamıştır. Çalışmada YÖKTEZ veri tabanında “tez adı-dizin” olarak tarama yapılmıştır. Bu tarama sonucunda 114 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır.

Bu çalışmada “İtfaiye” alanında yazılan ve Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi’nde (YÖKTEZ) taranan lisansüstü tezler nitel araştırma yöntemlerinden bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bu araştırma ile aşağıda belirtilen sorulara cevap aranmıştır;

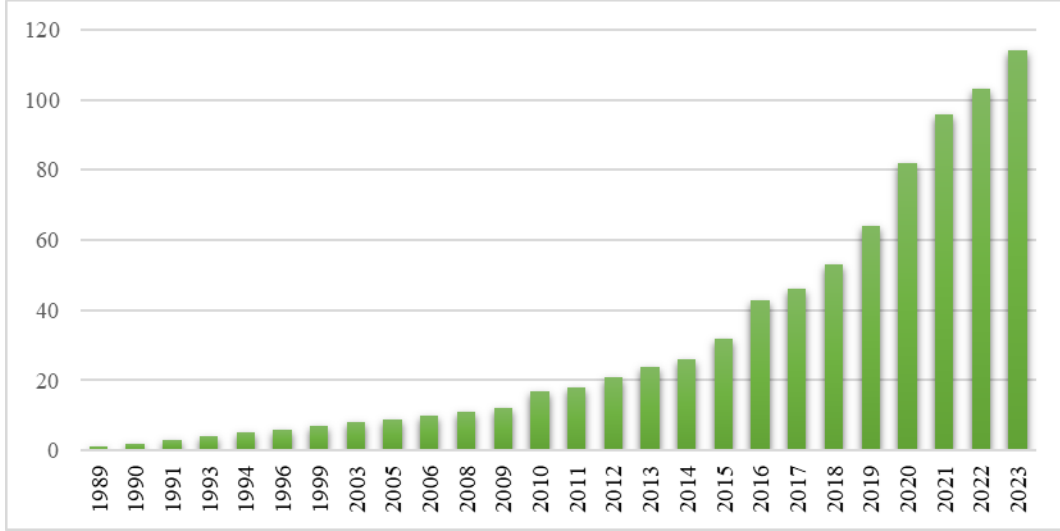
- İtfaiye alanında yazılan ve YÖKTEZ de taranan lisansüstü tez çalışmalarının yıllara göre dağılımı nasıldır?
- İtfaiye alanında yazılan lisansüstü tezlerin yazıldığı üniversitelerin türleri nasıl bir dağılım göstermiştir?
- İtfaiye alanında yazılan lisansüstü tezlere katkıda bulunan üniversitelerin dağılımı nasıldır?
- İtfaiye alanında yazılan lisansüstü tezlerde en çok hangi konuda tez verilmiştir, dağılımı nasıldır?
- İtfaiye alanında yazılmış lisansüstü tezlerin verildiği ana bilim dallarının dağılımları nasıldır?
- İtfaiye alanında yazılan lisansüstü tezler hangi türde yoğunlaşmıştır?
- İtfaiye alanında yazılan lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma yöntemlerinin dağılımı nasıldır?
- İtfaiye alanında yazılan lisansüstü tezler hangi anahtar kelimeler çerçevesinde yoğunlaşmıştır?
- İtfaiye alanında yazılan lisansüstü tezler hangi enstitülerde verilmiştir, dağılımı nasıldır?

2. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde İtfaiye alanında yapılan bibliyometrik analizi sonucu elde edilen sonuçlar ve yorumları yer almaktadır. Araştırmalar sonucu elde edilen bulgular, araştırma sorularına yanıt verecek şekilde 9 alt başlık halinde sunulmuştur.

2.1. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

“İtfaiye” alanında 1989-2023 yılları arasında yayınlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Yıllara Göre Yayınlanan Lisansüstü Tezlerin Dağılımı

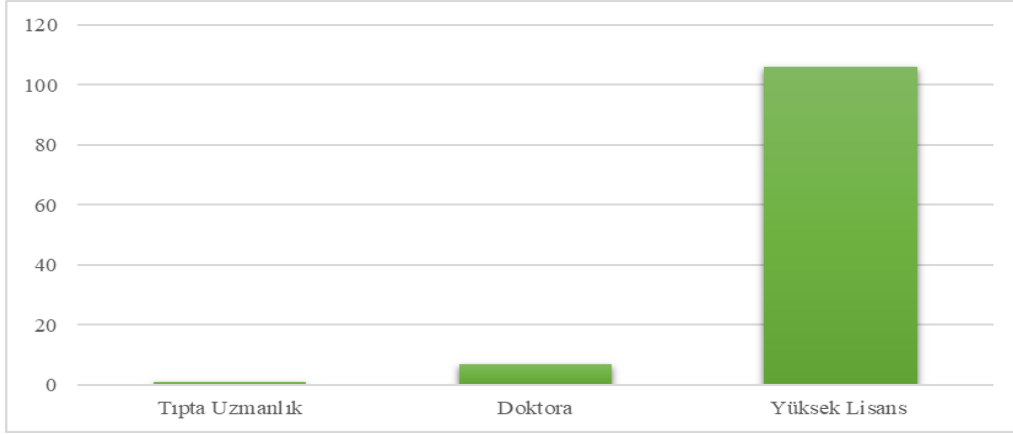
Tezlerin yayınlandığı yıllar göz önüne alındığında İtfaiye alanında yazılan ilk lisansüstü tezin 1989 yılında yazıldığı tespit edilmiştir. Tezlerin yıllara göre dağılımına göre 2020 yılı öne çıkan yıl olmuştur. Bu yıl da %16 (18 adet) lisansüstü tez yazılmıştır. Diğer yıllara bakıldığında öne çıkan 2021 yılında %14 (12 adet), 2016 yılında %10 (11 adet), 2019 yılında %10 (11 adet) ve 2023 yılında %10 (11 adet) lisansüstü teze ulaşılmıştır.

Yazılan tez sayıları 2010 yılından sonra artış göstermektedir. Yangın söndürme ekipmanları ve iletişim sistemlerindeki ilerlemeler, kentleşme ve nüfus artışı, eğitimlerin ve çalışanların gelişimi bu artışa sebep olarak gösterilebilir. Yaklaşık son 14 yılda yaşanan küresel ısınma, iklim değişiklikleri, doğal afetler, bilinçsiz insan davranışları itfaiyeye duyulan ihtiyacı arttırmış ve bu sebeple itfaiyenin önemi gün geçtikçe artmıştır (Şahan, 2021:2). İtfaiyenin gördüğü bu önem sebebiyle de son yıllarda itfaiye alanına yönelim çoğalmıştır.

2.2. Lisansüstü Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı

Şekil 2’de “İtfaiye” alanında 1989-2023 yılları arasında yayınlanan lisansüstü tezlerin türleri verilmiştir.

Yapılan analiz sonucu itfaiye alanında yazılan tezlerin türlerinin yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık olmak üzere 3 farklı türde yazıldığı gözlemlenmiştir. Yüksek lisans türü %93 (106 adet), doktora türü %6 (7 adet) ve tıpta uzmanlık türü %1 (1 adet) tez yazılım dağılımını gösterdiği sonucuna varılmıştır. 106 adet tez sayısı ile en fazla tezin yazıldığı türün, yüksek lisans olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 2. Türlerine Göre Yayınlanan Lisansüstü Tezlerin Dağılımı

Doktora yüksek lisansın devamında gerçekleşen bir süreçtir. Dolayısı ile öğrencilerin akademik olarak devam etmemesi doktora tezlerinin düşük orana sahip olmasının nedenlerinden birisi olabilir. Ayrıca yüksek lisans mezuniyetinin iki yıl doktora mezuniyetinin ise dört yıl gibi bir süreyi kapsamasını da doktora tezi olarak somut çıktıların az olmasının nedenleri arasında sıralayabiliriz.

2.3. Lisansüstü Tezlerin Katkıda Bulunan Üniversitelere Göre Dağılımı

“İtfaiye” alanında yazılan lisansüstü tezlerin katkıda bulunan üniversitelere göre dağılımı Şekil 3’te verilmiştir.

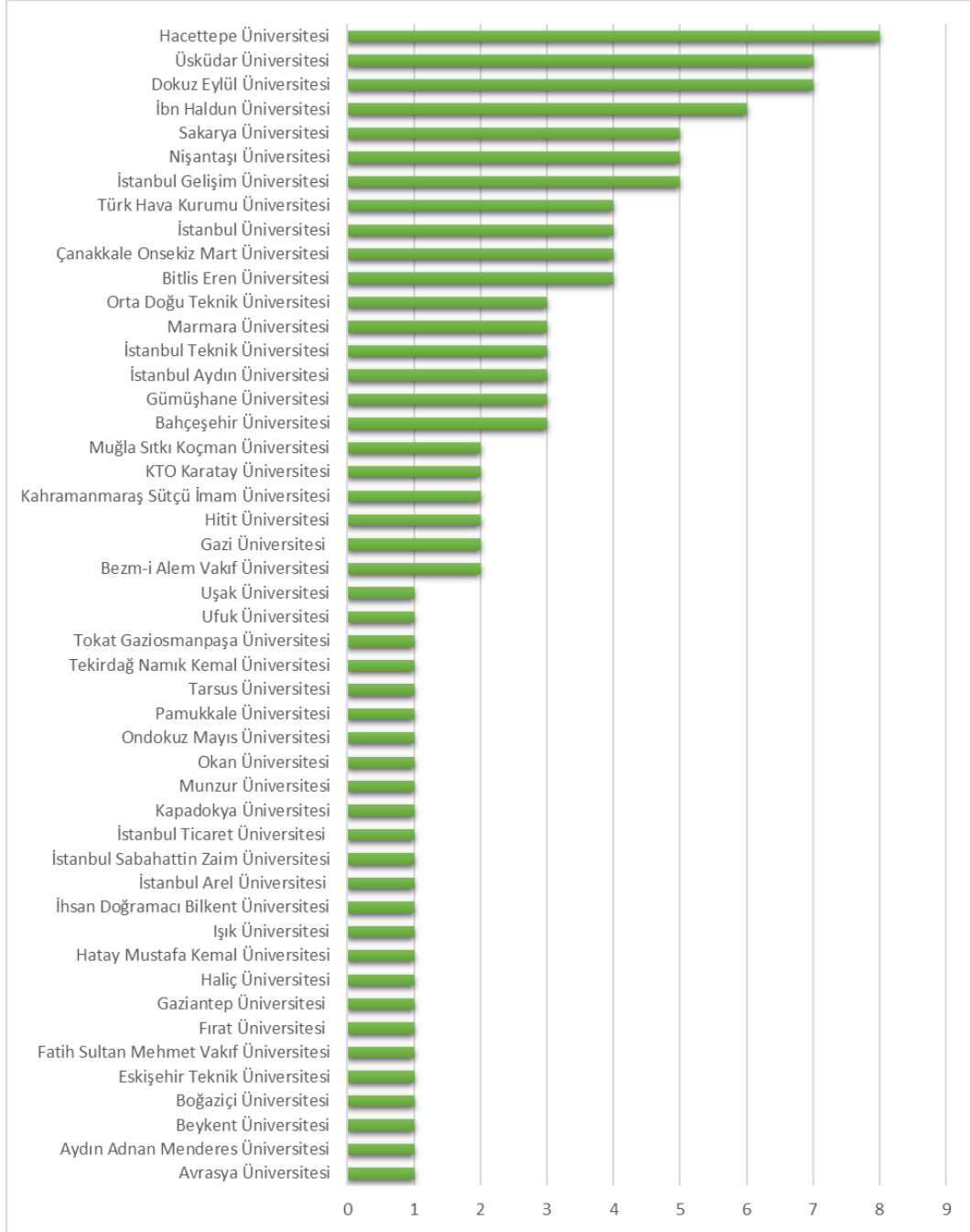
İtfaiye konusunda yer alan lisansüstü tezlerin en fazla Hacettepe Üniversitesi’nde yazıldığı görülmektedir (şekil 3). Hacettepe Üniversitesi’nde itfaiye alanında 1989-2023 yılları arasında %7 (8 adet) dağılım gösterdiği kanısına ulaşılmıştır. Hacettepe Üniversitesi’nden sonra en fazla tezin yazıldığı üniversiteler her biri %6 (7 adet) tez yazılmış olmak üzere Üsküdar Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi’dir. İtfaiye konusunda katkıda bulunan birçok üniversitenin olduğu gözlenmiştir.

2.4. Lisansüstü Tezlerin Katkıda Bulunan Üniversitelerin Türlerine Göre Dağılımı

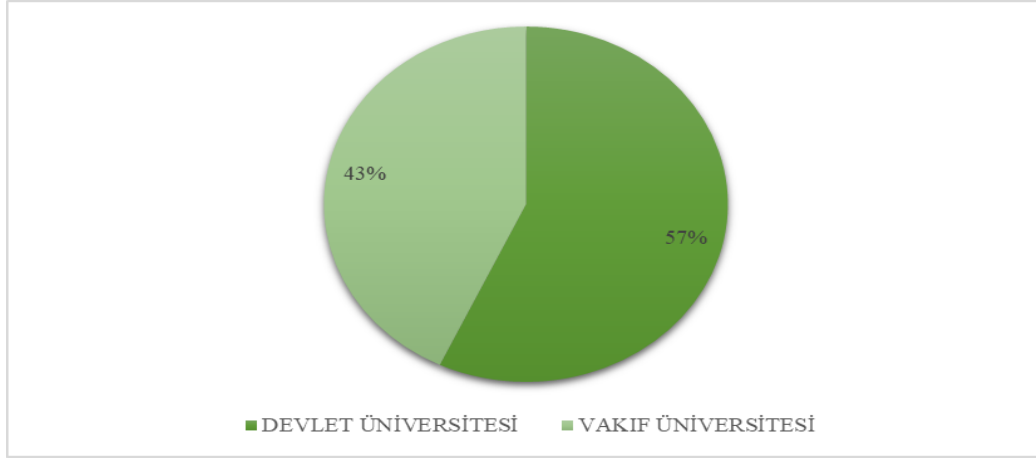
“İtfaiye” alanında yazılan tezlerin katkıda bulunan üniversitelerin türlerine göre dağılımı Şekil 4’te verilmiştir.

Verilen üniversiteler Devlet Üniversitesi ve Vakıf Üniversitesi olarak iki türe ayrılmıştır. Tezlerin yazıldığı üniversiteler Devlet üniversiteleri %57 (65 adet), Vakıf üniversiteleri %43 (49 adet) olmak üzere en çok Devlet üniversitelerinde lisansüstü tez örneğine rastlanılmıştır. Bir üniversite ne kadar donanımlı olursa itibarını o kadar artırmaktadır. İtfaiye eğitimi üniversitenin itibarını olumlu etkileyebilmektedir. Sadece bununla kalmamakla beraber olası yangın durumlarında üniversitenin öğrenci ve personellerinin güvenliğini sağlamak, yangın güvenlikleri ile ilgili düzenlemeler ile itfaiye eğitimi gibi konularda toplumu

bilinçlendirmeyi hedefleyebilmektedirler. Vakıf üniversitelerinin itfaiye hizmetleri konusunda faaliyetlerini yürütmelerinin sebebinin bu hedefi gerçekleştirmek olabileceği düşünülmektedir.

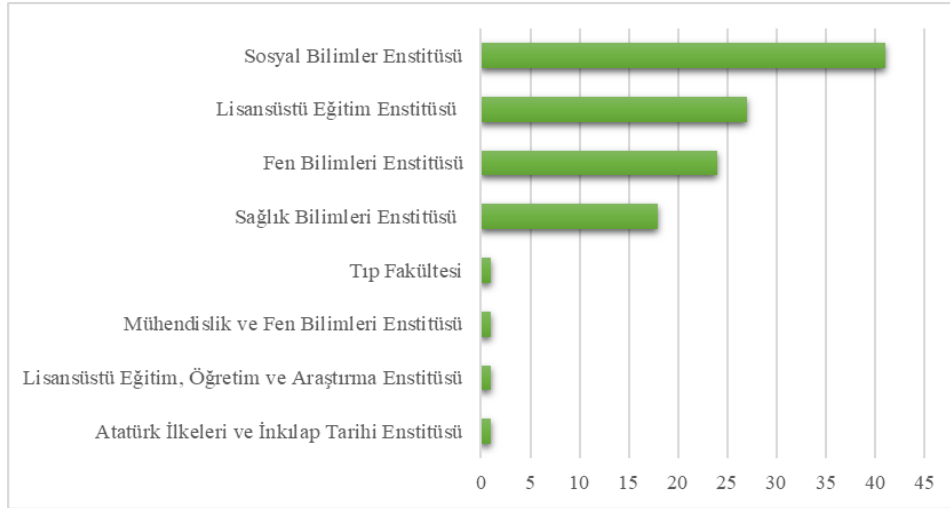
Şekil 3. Yayınlanan Lisansüstü Tezlerin Üniversitelerine Göre Dağılımı

Şekil 4. Lisansüstü Tezlerin Yazıldıkları Üniversitelerin Türlerine Göre Dağılımı

2.5. Lisansüstü Tezlerin Enstitülerine Göre Dağılımı

“İtfaiye” alanında 1989-2023 yılları arasında yayınlanan lisansüstü tezlerin Şekil 5’te yazıldığı üniversitelerin enstitülerine göre dağılımı verilmiştir.

Şekil 5. Lisansüstü Tezlerin Yazıldıkları Üniversitelerin Enstitülerine Göre Dağılımı

Tezlerin yazılmış olduğu enstitüler incelemeye alındığında “İtfaiye” ile ilgili tezlerin %36 (41 adet) tez ile en fazla Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde yazıldığı görülmektedir. Devamında Lisansüstü Eğitim Enstitüsü %24 (27 adet), Fen Bilimleri Enstitüsü %21 (24 adet) ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü %16 (18 adet) ve geri kalan enstitülerde eşit sayıda tez yazıldığı gözlemlenmiştir.

Sosyal bilimler ve itfaiye arasındaki ilişki afet yönetimi ve güvenlik açısından önemlidir. Bu sebep ile en fazla tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yazıldığı yorumu yapılabilmektedir. Sosyal bilimler enstitüsü halkla ilişkiler, işletme, coğrafya gibi konulara ağırlık veren bir enstitü olduğu için ve itfaiye de bireyi ve bireylerin oluşturduğu toplumu da

kapsayan bir alan olduğundan ikisi arasındaki ilişkinin kuvvetli olduğu söylenebilir. Ayrıca itfaiye çok yönlü bir işbirlikçi olduğundan her türlü enstitüyle ilişkisi bulunmaktadır.

2.6. Lisansüstü Tezlerin Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı

“İtfaiye” alanında yayınlanan lisansüstü tezlerin yazıldığı ana bilim dallarına göre dağılımı Şekil 6’da verilmiştir.

Ortaya çıkan bu veriler sonucunda lisansüstü tezlerin en çok “İşletme” ana bilim dalında ortaya koyulduğu kanısına varılmıştır. İşletme Ana Bilim Dalında yazılan %15 (21 adet) lisansüstü teze ulaşılmıştır. İş sağlığı ve Güvenliği Ana Bilim Dalı’nda %8 (9 adet), Afet Yönetimi Ana Bilim Dalı’nda %6 (7 adet) ve Afet Yönetimi Ana Bilim Dalı’nda ise %6 (7 adet) tez çalışması yapılmıştır.

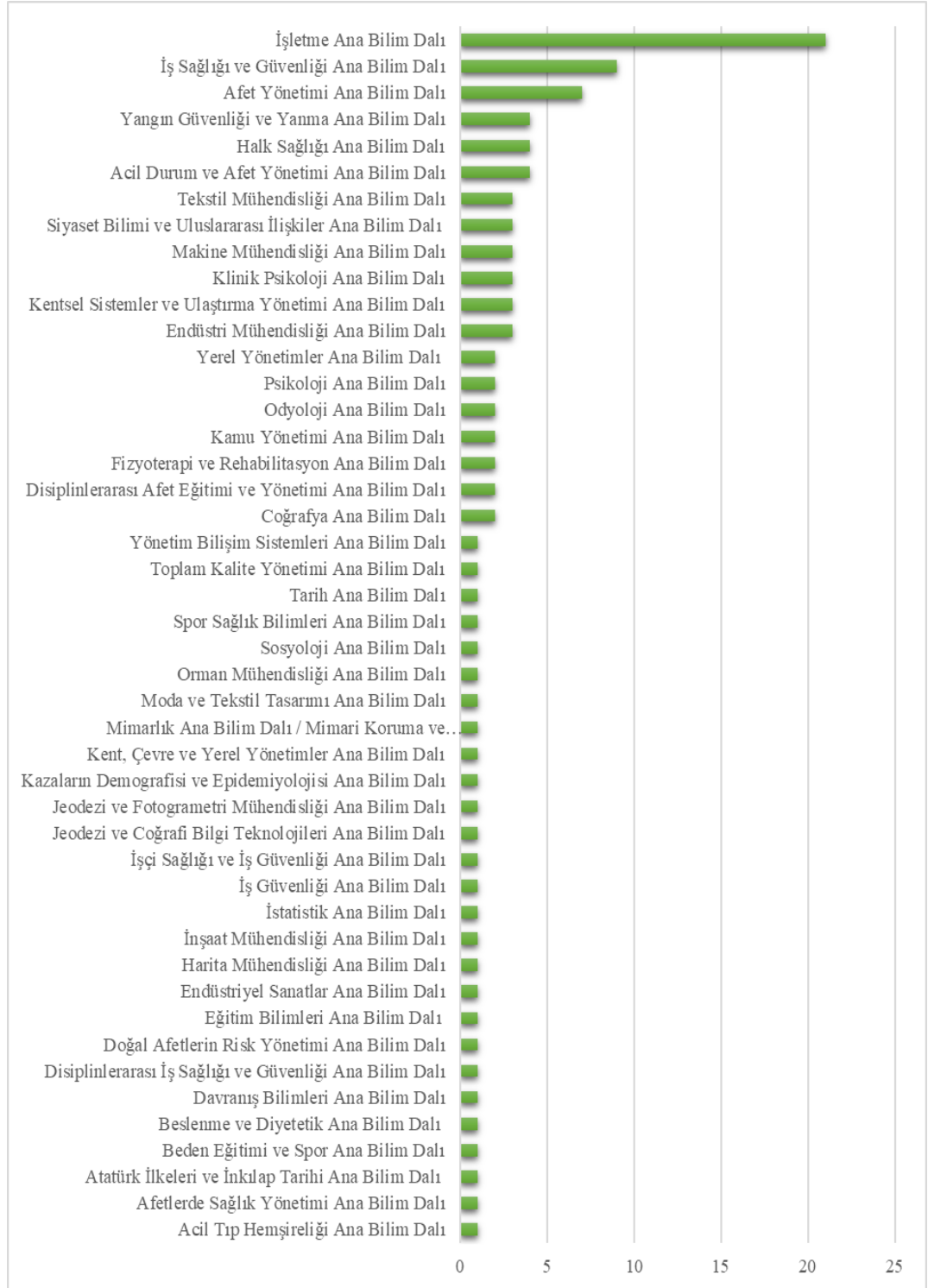
İtfaiye alanında multidisipliner bir yaklaşım gösterilmesi olumlu ve olumsuz birçok sonuç yaratmaktadır. Farklı bakış açıları, bilinçlendirme eğitimleri gibi durumlar olumlu etkileri oluştururken hedeflerin olağandan sapması, disiplinler arası çatışma gibi durumlar olumsuz sonuçları oluşturmaktadır. Olumlu etkilerin artırılıp olumsuz etkilerin en aza indirilebilmesi için disiplinler arasında iyi bir yönetim ve koordinasyon olması gerekmektedir. Bu durumun gerçekleşmesi sonucunda itfaiye alanının önü açılarak daha hızlı ilerleme gösterilip toplum için daha güvenli bir hizmet sağlanabilir.

2.7. Lisansüstü Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

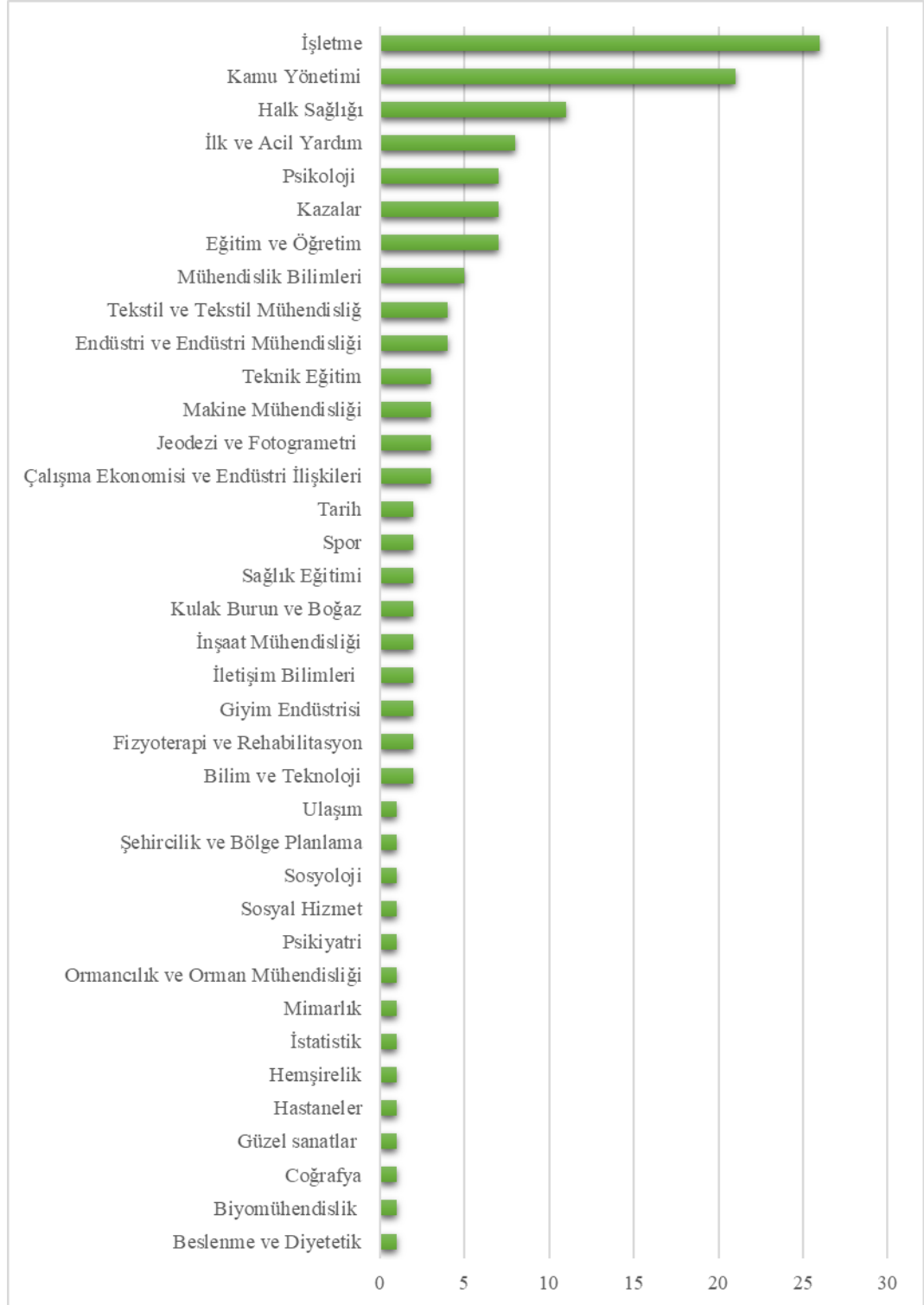
“İtfaiye” alanında 1989-2023 yılları arasında yayınlanan lisansüstü tezlerin yazıldığı konulara göre dağılımı Şekil 7’de verilmiştir.

Ulaşılan veriler sonucunda %18 (26 adet) İşletme konusunda en çok lisansüstü tezin ortaya koyulduğu görülmüştür. Akabinde Kamu Yönetimi konusu %15 (21 adet) en çok lisansüstü tezin ortaya koyulduğu ikinci konu olmuştur. Halk sağlığı %8 (11 adet), İlk ve Acil Yardım %6 (8 adet), Psikoloji %5 (7 adet), Kazalar %5 (7 adet) ve Eğitim ve Öğretim %5 (7 adet) konularında da birçok tez ortaya koyulmuştur. Beslenme ve Diyetetik, Biyomühendislik, Coğrafya, Güzel Sanatlar, Hastaneler, Hemşirelik, İstatistik, Mimarlık, Ormancılık ve Orman Mühendisliği, Psikiyatri, Sosyal Hizmet, Sosyoloji, Şehircilik ve Bölge Planlama, Ulaşım konularında da %1 oran ile her bir konudan 1 adet lisansüstü tez ortaya konmuştur.

İtfaiye teşkilatlarının ve maliyetlerin verimli yönetilmesi birçok konu ile yakından ilişkilidir. Bu konular kaynak ve ekipmanların doğru kullanımı, yangın önleme ve kurtarma operasyonları, eğitim ve farkındalık çalışmaları ile iş güvenliğinin sağlanması olarak belirtilebilir. Bu alanlarda lisansüstü tezlerin gerçekleştirilmesi, itfaiyenin güvenlik ve verimlilik açısından faydalar sağladığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

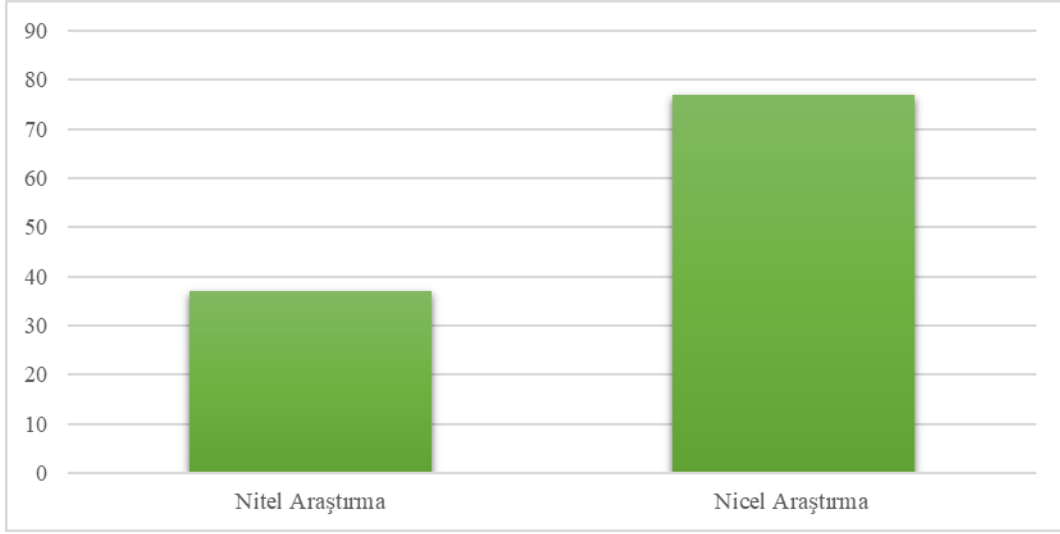
Şekil 6. Lisansüstü Tezlerin Yazıldıkları Ana Bilim Dallarına Göre Dağılımı

Şekil 7: Lisansüstü Tezlerin Yazıldıkları Konulara Göre Dağılımı

2.8. Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

“İtfaiye” alanında 1989-2023 yılları arasında yayınlanan lisansüstü tezlerin yazılırken kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımı “Şekil 8’de verilmiştir.

Şekil 8. Yazılan Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Araştırma Yöntemlerinin Dağılımı

Bu veriler sonucu en çok “Nicel Araştırma” yönteminin kullanıldığı kanısına varılmıştır. %68 (77 adet) lisansüstü tezde nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma yöntemi tezden teze farklılık göstermekle birlikte %32 (37 adet) lisansüstü tezde Nitel Araştırmanın da kullanıldığı verisine ulaşılmıştır. Ulaşılan nicel yöntemlerin detayları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Nicel Yöntem Çeşitleri

Nicel Yöntem Çeşitleri	Sayıları
Anket Yöntemi	22
Ölçek Yöntemi	7
Çok Kriterli Karar Analizi	7
Deney Yöntemi	6
İstatistik Yöntemi	6
Tarama Modeli	5
Matematiksel Yöntem	4
Örnekleme	4
Betimsel Tarama Modeli	3
Kesitsel Araştırma Yöntemi	3
Analitik Araştırma Yöntemi	2
Analiz Yöntemi	2
ANOVA Testi	2
Tanımlayıcı Yöntemi	2
Betimleyici Araştırma Modeli	1
CBS Modeli	1
Epidemiyolojik Araştırma Yöntemi	1
İlişkisel Tarama Modeli	1
Olasılıklı Örnekleme Yöntemi	1
Retrospektif Araştırma	1
Risk Matrisleri Yöntemi	1
Sonlu Elemanlar Yöntemi	1
Tanımlayıcı Araştırma Yaklaşımı	1
Test Yöntemi	1
Veri Toplama Yöntemi	1

Tablo 1’de görüldüğü gibi Nicel yöntem çeşitlerinin dağılımları verilmiştir. Nicel yöntem çeşitlerinden en çok anket %22 (22 adet), ölçek yöntemi %8 (7 adet), çok kriterli karar analizi %8 (7 adet), istatistik yöntemi %8 (7 adet) ve deney yöntemi %7 (6 adet) kullanılmıştır. Bir çalışmada birden fazla yöntem kullanıldığı için nicel yöntemin kullanıldığı tezlerde sayı farklılığı görülmektedir.

Araştırma yöntemlerinde nicel araştırma yöntemlerinden olan anket yöntemi (22 adet) ve nitel araştırma yöntemlerinden olan literatür taraması (11 adet) yöntemi en çok kullanılan yöntem çeşitleri olarak öne çıkmıştır. Veri toplama aracı olarak anket yönteminin daha fazla kullanılmasının sebebi ise araştırmacıların geniş kitlelere ve farklı görüşlere ulaşılmasını sağlayabilmesidir. Ayrıca anket yönteminin kullanımı zaman ve maliyet açısından tasarruf ve kolaylık sağlamaktadır.

2.9. Lisansüstü Tezlerin Anahtar Kelimelerine Göre Dağılımı

“İtfaiye” alanında yayınlanan 114 lisansüstü tezde yer verilen anahtar kelimelerin analizi ile oluşturulan anahtar kelime bulutu Şekil 9’da verilmiştir.

Şekil 9. İtfaiye Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlerin Anahtar Kelime Bulutu

Bu anahtar kelime bulutu oluştururken Şekil 1' de edinilen bilgilere göre; İtfaiye %14 (61 adet), İş %6 (25 adet), Güvenlik %4 (18 adet), Afet (17 adet), Acil %2 (12 adet), Yangın %2 (12 adet), Sağlık %2 (11 adet) ve İtfaiyeci %1 (8 adet) kelime analizi sonucuna ulaşılmıştır.

Tamamlanmış lisansüstü tez çalışmalarında kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde temel olarak “İtfaiye”, “İş Sağlığı ve Güvenliği” ve “Afet” kelimeleri öne çıkmıştır.

“İtfaiye” kelimesi en yüksek yüzdeye sahiptir. Bu yüzde çalışmanın merkezinde itfaiyenin yer aldığını ve bu konuyla ilgili literatürün tarandığını göstermektedir. “Güvenlik” kelimesinin kullanılması itfaiyelerin görevlerinden birisi olan toplum güvenliğinin sağlanması konusunun önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. “Afet” kelimesinin kullanılması afet yönetimine odaklı çalışmaların da yapıldığını göstermektedir. “Acil” ve “Yangın” kelimeleri aynı oranda kullanılmıştır. Bu kelimelerin kullanımı itfaiye teşkilatının acil müdahale ve yangın söndürme faaliyetlerine dikkat çekmektedir. “Sağlık” kelimesi itfaiye personellerinin iş sağlığı ve güvenliğini esas almaktadır.

SONUÇ

Bibliyometrik analiz, belirli bir konuda yapılan bilimsel yayınların sayısı ve dağılımı, yazar ve kurumları, anahtar kelimeleri gibi çeşitli parametreler ile analizini yapıp araştırma sürecini verimli hale getirerek bilim dünyasına katkı sağlamaktadır. İtfaiye alanında daha önce bibliyometrik analiz çalışmaları yapılmamış olduğu tespit edildiği için bu yöntemi kullanarak İtfaiye alanında yayınlanan lisansüstü tezler bibliyometrik analize tabi tutulmuştur.

İtfaiye alanında ilk olarak yazılan lisansüstü tez 1989 yılında yazılmış olup zamanla bu sayı giderek artmıştır. 2010 yılından sonra bu alanda yazılan lisansüstü tezlerde bir artış gözlenmiştir. Bu artışın sebebini; artan bilinç ve ilgilendirme yani İtfaiye hizmetlerinin önemi ve karmaşıklığı hakkında artan farkındalık, yangın söndürme ve ekipmanlarındaki teknolojik ilerlemeler, artan nüfus yoğunluğu, kentsel dönüşüm, iklim değişikliği gibi faktörlerin ihtiyaçları değiştirmesi ve üniversitelerde itfaiye alanında yapılan araştırmaları teşvik etmek için sağlanan burslar veya fonlara bağlamak mümkündür.

Bu çalışma, itfaiye alanındaki araştırmaların ve çalışmaların genişletilmesi için önemli bir yere sahiptir. İtfaiye alanındaki farkındalığın artması disiplinler arası çalışmaların yayılmasına zemin hazırlamıştır.

İleride yapılacak olan çalışmalarda literatür taramasının kapsamı genişletilebilir. Tezlerin yanı sıra ulusal ve uluslararası makaleler de çalışmaya dahil edilebilir. Bu durum sonucunda farklı yerlerdeki araştırmaların sonuçları değerlendirilerek genel bir bakış açısı sağlanmış olur. Bibliyometrik analiz için kullanılan parametreler genişletilebilir. Ayrıca gerçekleştirilen analiz doğrultusunda yazılacak olan tezler için literatürdeki boşluklar ele alınarak konu belirlemesi yapılabilir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışmada evrenin büyük olması nedeniyle yeterli güvenirliği sağlayacak örnekleme ulaşmada zorluklar yaşanmıştır. Anket formunun dijital ortamda sunulması, katılımcıların anketi doğru ve eksiksiz bir şekilde doldurup doldurmadıkları konusunda güvence sağlanamamasına yol açmaktadır. Demografik katılımın ve sınıf düzeylerinin dengeli bir şekilde dağılmaması, istatistiksel analizlerin geçerliliğini ve güvenilirliğini sınırlamıştır.

Yazar Katkıları

SGB, EE,EG,TE anafikir/planlama; SGB,EE,EG,TE veri toplama/işleme; SGB,EE,EG,TE veri analizi ve yorumlama; SGB,EE,EG,TE, literatür taraması; SGB,EE,EG,TE yazım; SGB,EE,EG,TE gözden geçirme ve düzeltmeye katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını bildirmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, G, Çakıcı, Ç, Onur, N, Şahin, E. (2018). Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim Dallarında Yayınlanan Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 2(1), 30-41.
- Arca, D. (2012). Afet Yönetiminde Coğrafi Bilgi Sistemi ve Uzaktan Algılama. Karaelmas Fen Ve Mühendislik Dergisi, 2(2), 53-61.
- Arslan, B, E, Eren, T, Güven, E. (2023). Afet Durumunda Arama Kurtarma Malzemelerinin Sevkiyatı İçin İnsansız Hava Araçlarının Seçimi. Resilience, 7(2), 293-303. <https://doi.org/10.32569/resilience.1268208>.
- Ay, R. (2016). İstanbul itfaiyesi, itfaiyenin sorunları ve çözüm yolları.
- Ayaz, N, Türkmen, B, M. (2018). Yöresel Yiyecekleri Konu Alan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Gastroia: Journal Of Gastronomy And Travel Research, 2(1), 1-17. <https://doi.org/10.32958/gastoria.411345>.
- Aydeniz, S, Haydaroğlu, M. (2021). Dört Temel Dil Becerisi Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Türkiye Eğitim Dergisi, 6(1), 200-216.
- Batur, Z, Özcan, H, Z. (2020). Eleştirel Düşünme Üzerine Yazılan Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 9(2), 834-854.
- Beşel, F. (2017). Türkiye’de Maliye Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. International Journal Of Public Finance, 2(1), 27-62. <https://doi.org/10.30927/ijpf.327823>.

- Bozatay, Ş, A, Yavuz, Ö. (2015). Türkiye’de İtfaiye Hizmetlerinin Örgütlenmesi ve Etkinliği Sorunu. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi, 5(2), 785-804.
- Değerliyurt, M, Erkal, T. (2009). Türkiye’de Afet Yönetimi. Doğu Coğrafya Dergisi, 22, 149-153.
- Demirbulat, Ö, G, Dinç, N, T. (2017). Sürdürülebilir Turizm Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Profili. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 14(2), 20-30.
- Depren, Ö, Kartal, M, T, Kılıç Depren, S. (2018). Borsalarda Oynaklık Üzerine Yayınlanmış Akademik Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi, 2(6), 1-15.
- Duran, G, Çelikkaya, S. (2019). Türkiye’de Lojistik Üzerine Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. G. Ü. İslâhiye İİBF Uluslararası E-Dergi, 3(3), 152-167.
- Erem, I, Hotamışlı, M. (2014). Muhasebe ve Finansman Dergisi’nde Yayınlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi. Muhasebe ve Finansman Dergisi (63), 1-20. <https://doi.org/10.25095/mufad.396474>.
- İnal, E, Uygun, M. (2019). Türkiye’nin İtfaiye Hizmetlerinin Acil Durum ve Afet Yönetimi Süreçlerine Göre Değerlendirilmesi. Hastane Öncesi Dergisi, 4(1), 13-22.
- İnce, A. (2017). Türkiye’de İtfaiye ve İtfaiyecilik. Yangın ve Güvenlik Dergisi. 188.sayı.
- Kaya, N, Zeren, D. (2020). Dijital Pazarlama: Ulusal Yazının Bibliyometrik Analizi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(1), 35-52.
- Murathan, G, Murathan, F, Bozyılan, E. (2020). "Fiziksel Aktivite" Konulu Tezlerin Bibliyometrik Analizi (2002-2019). Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 14(2), 158-167.
- Özcan, Ahmet Şahin (2011). Afet ve Acil Durum Yönetimi Mahiyeti, İlgili Kurumları ve Kapsamı. İdarecinin Sesi, Mart- Nisan 11-16.
- Özgür, Ö, F. (2024). Influencer Marketing (Etkileyici Pazarlama) Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(1), 1–25. <https://doi.org/10.25287/ohuibf.1247322>.
- Özkaraca, N, Halaç, H, H. (2022). Tarihi Çevrede Sürdürülebilirlik Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Kent Akademisi Dergisi, 15(1), 203-222. <https://doi.org/10.35674/kent.988202>.
- Özmen, B., & Özden, T. (2014). Türkiye’nin Afet Yönetim Sistemine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (49).
- Sarı, D, B, Akıncı, Z. (2021). Kadın Ve Turizm Konulu Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(1), 557–566.
- Sarıgöl, İ. (2023). İşletmeden Müşteriye (B2c) E-Ticaret Alanına İlişkin Bibliyometrik Analiz.

- Söylemez, A. (2012). Bir Yerel Hizmet Birimi Olarak İtfaiye'nin Tarihi. Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 15(2), 31-33.
- Şahan, C. (2021). İtfaiyelerin Afet ve Acil Durum Yönetimi Açısından Yerinin Ve Öneminin Değerlendirilmesi; Samsun Örneği. Dirençlilik Dergisi 5(2), (93-117). <https://doi.org/10.32569/resilience.793490>.
- Taşkın, H. (2012). "Afet Ve Acil Durum Yönetiminde İtfaiyenin Rolü Ve Yeri", Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Teyin, G. (2021). Gıda Güvenliğine Yönelik Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Turizm Çalışmaları Dergisi, 3(2), 33-44.
- Tüysüz, Y, Sarıca, V. (2023). Kahveyi Konu Alan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(3), 54-72. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1229173>.